

Titel: Philopatreias alvorlige Palinodie eller Poenitentze-Prædiken over hans trende Anmerkninger om de dyre Tider og Handelens Svaghed med videre. Skreven i Kiøbenhavn d. 15. Dec. 1770. og efter Forlangende ved trykken udgiven.

Citation: "Philopatreias alvorlige Palinodie eller Poenitentze-Prædiken over hans trende Anmerkninger om de dyre Tider og Handelens Svaghed med videre. Skreven i Kiøbenhavn d. 15. Dec. 1770. og efter Forlangende ved trykken udgiven.", i *Luxdorpha samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 1, ?, 1771, s. 1.* Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_001-shoot-workid1_001_003.pdf (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Luxdorpha samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 1

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Philopatreias alvorlige Palinodie eller Poenitentze-Prædiken

over

hans trende Anmerkninger om de dyre Tider og Handelens Svaghed med videre.

Skreven i Kiøbenhavn den 15 Dec. 1770.

og

efter Forlangende ved Trykken udgiven.

Sero sapiunt Phryges.

Kiøbenhavn. 1771.

2
3

Fortale.

Giøres hermed alle vitterligt, at de trende smaa Afhandlinger, som jeg under mit fremmede Navn Philopatreias nyelig har udgivet, er kun Spøg og en liden fiin Satyre. Dette meente jeg, at kunne, uden min Fortælning, være kiendeligt nok af dem selv for en ingen (maaskee Læseren forstaaer Mig) hierneløs godhiertig og for en ingen ildesindet fornuftig, som gjorde Pro-

4

fession af Lærdom. Men Ulykken er, at en Deel af dem, som forstaaer Dømmekunsten, har et ondt Hierte, og, at næsten enhver, som kan læse, vil nu omstunder være Kunst-Dommer. Ingen bedømmer et Skrift ret, uden den, som er upartiisk, og tillige med al Fliid umager sig for og har tilstrækkelig Forstand til at trekke dets Scopus eller Øyemed ud af det hele, ved at betragte Stykkernes, de mindstes med de størstes, rette Sammenhæng og Forhold indbyrdes. Havde Philopatreias ikke faaet andre end saadanne Læsere, vilde ingen af dem have anseet bemeldte Afhandlinger, under et betragtede, for andet end Satyre over de Skribenter, som misbruge den Forskrift, Auctor ad Herennium giver, naar han lærer, hvorledes Principium eller Indgangen til en Tale bør være indrettet, nemlig til at forskaffe sig Tilhørernes Gunst (følgelig ogsaa Læsernes) og ved det samme gjøre dem villige til

5

at høre, og til at troe det øvrige. De, som jeg helst vilde have til Læsere for at mynstres af, vide selv, hvad en Satyre og at satyrisere er; men for de andres Skyld maa jeg gjøre mig liden og forklare mig eenfoldig. Dem siger jeg da, at der kan satyriseres saavel med Gierning som med Ord. Man gjør det med Ord, naar man taler ironice eller paa skrømt, saasom naar man kalder een et godt Stakkel og mener en Todse, eller en god ærlig Mand, og mener en Træring. Med Gierning skeer det, naar man efteraber en andens Opførsel, enten for at gjøre den latterlig, eller for at vise, hvor latterlig den er. Paa den sidste Maade bliver mine tre Afhandlinger en Satyre, naar de to første holdes imod den sidste. Thi jeg har lagt Merke til, at een og anden af de Forfattere, som have sat sig for at skiære nogen vis Person, pleier i Forveien enten at rose ham meget, eller at begynde med det, som kan hol-

6

des baade for skarpsindigt og sandt, eller i det mindste for noget smukt, paa det Læseren des snarere skal troe de følgende Beskyldinger; hvilket er at handle falskeligen baade med ham og med Contraparten, og langt fra Meningen af de Regle, bemeldte Auctor giver for et Exordium. Disse smukke Folk har jeg da villet efterabe, uden at tvivle om, at jo baade de selv og enhver, endogsaa halvlærd men ikke skiødesløs, Læser kunde see, at jeg gjør dem en Bebreidelse, naar jeg lader trende Afhandlinger, som næsten enhver i vore Tider lettelig vil holde for sande, gaae forved og være Exordium til den tredie, som jeg tænkte ingen vilde eller burde troe. Thi, endskiønt jeg vidste, at der vare Præstehadere til, kunde jeg dog aldrig bilde mig ind, at de vilde enten bifalde alt, hvad min tredie Afhandling siger om vor hele Geistlighed, eller tænke, at jeg bifaldte det selv: saa dumt havde jeg med fri Forsæt og velberaad Hu-

7

skrevet den. Alle Sager lar sig ikke lige vel og let forsvare, ey engang af den skarpeste og bedste Advocat, og enhver maa forsvareres som den allerbest kan: men jeg skulde mene, at jeg nu tilstrekkelig har forsvaret min Sag, det lille politiske Skrift, da jeg saa omstændelig har viist hvad det er og bør holdes for. Ja, tør vel nogle svare, dette burde Philopatreas forud have sagt os. Snak; hvem pleier vel saa at gjøre? Det maatte jo være lige saa slet en Satyrikus, der behøvede dette som det var en slet Maler, der havde nødig at sette over sine Billeder: Dette er en Hoppe, dette er en Hind. — Jeg kan vel ikke andet end tilstaae, at det ey er gaet mig en Smule bedre end mange andre Skribenter, som, fordi Meningen af hvad de skriver: staaer dem selv rigtig nok i Hovedet, tvivler derfor intet om at det jo ogsaa er skrevet klart og tydeligt nok for deres Læsere; endskiønt det siden befindes, at ey engang de klogeste

8

forstaaer det: men dette er kun en Vanlykke: og hvem kan gjøre for sin Skiebne? Jeg beklager da, at jeg har været saa vanheldig i den gode Formodning, jeg havde gjort mig om mine tre Afhandlinger; og i sær om den sidste. Thi neppe var den kommen fra Pressen, førend jeg hørte nogle rose den, og andre klage derover. Nogle saa velsignede Philopatreas, en stor Hob forbandede ham: somme loe, men flere vare ferdige at græde. Dette mindst forventede Udfald gik mig saa nær til Hierte, at jeg strax besluttede at revocere min Satyre med det snarreste, og at skrive i en langt anden Tone. Dette er vel en smal Sag for en Procurator, som forstaaer sin Pidsk, og nok saa hurtig som den bedste Kudsk maa kunne vende og kiøre; thi det hører jo til hans Profession at kunne agere pro og contra i een og samme Sag: men en lykkelig Hendelse betog mig det meste af Umagen. Thi, som jeg en Dag gaaer og pynser paa den beste og korteste

9

Maade, kommer en ubekjendt Person ind til mig, gjør mig nogle Complimenter, og efter anden Omsvøb endelig spørger, hvorledes jeg kunde være saa ubillig imod tvende umistelige Stænder: I det samme trykte han mig en Slump Ducater i Næven, og bad, jeg vilde revocere det meste af min anden og tredie Afhandling. Jeg bad ham sidde ned, og, imens jeg saae Pengene efter, besindede mig saa hastig, som Tankerne kunde løbe: Denne Mand, tænkte jeg, forstaaer i denne Sag ikke, hvad Finis operis; men det, som jeg holder meest af, hvad Finis operantis har vaaren; min Agt har dog været, saa eller saa at fortiene noget lidet paa mine Blade, men jeg skulde skrige længe inden jeg kunde fortiene 20 Ducater med mit Skriverie her i Dannemark. Jeg merkede, at Manden saae stivt paa mig for min Tavshed. Min Herre, sagde jeg da, har ikke forstaaet mig ret; De kan være forsikkert, at jeg ikke har ment det

10

saa ilde. Hvad er deres Navn? (*) Misalazoneias. Min Herr Misalazoneias ville kun behage at tage sine Penge tilbage! Det er bedre, svarte han, at tage imod hvad en Mand, der skiønner paa Meriter, frivillig byder, end at løbe om og bedrage Folk: mangan een havde forblevet en ærlig Mand, om nogen i tide havde taget ham under Armene: Dersom hans ringe Present kom ret tilpas, skulde det være ham kiært: jeg maatte ikke forsmaae den, men være forsikret, at den ikke skulde blive den sidste, naar han saae, at hans Begiering var ikke gjort forgieves. Derpaa tog han en forsegleet Pakke op af Lommen, som han først vilde have sendt mig ved sin Tiener, men strax efter besindede sig for Pengenes skyld. Han bad, jeg siden vilde læse de Erindringer, som fandtes deri, og udvælge de beste af dem for at gaae en Gienvey til Palinodien. Neppe var han gaaet bort, før-

(*) Hader af Markskrigerie, Charlatanerie —

11

end jeg blev bestyrtet ved at tænke paa, hvorlunde nogens Mistanke kunde være falden paa mig: men saa farligt er det at blive Satyricus. Ikke desmindre trøstede jeg mig selv igien med disse Tanker: Det kan jo være mig lige meget, baade hvad andre sige, og hvad jeg selv skriver, naar jeg kun faaer Penge: O! du ædle Frihed! tilforn var det ikke saa let en Sag at skrive sig rig, at hævne sig paa en Criticus; at følge sine bestemmende Motiver: Misundelse, Hevngierighed, Æresyge —: eller at støde hverdags Talenter fra at løbe af med de Belønninger, vi store Genier saa gjerne selv vilde have: Gid det gaaer den ædelmodige Raadgiver

evindeligt vel, der skaffede os Frihed for Censuren! Lige saa viselig som den er os given, ligesaa behagelig er den for enhver, som vil gjøre Brug deraf enten til Godt eller Ondt: Nu kunde jeg og mine Lige, om vi havde Lyst, pynse paa, hvorledes vi kunde bilde de Store et og andet ind, for at spille an-

12

dre et Puds, som vi misunde, eller ey kunne lide: Vi stridbare Lærde kunde ogsaa frit tugte dem, som viste ringeste Mistroe til vor Dygtighed, ja frit skiære Næse og Øren af dem, under Paaskud saavel af Kiærlighed til Fædernelandet som af Lyst til at befordre vore Medborgeres Oplysning: Men det være langt fra mig at vise Prøver paa saadan Haardhed, endskiønt min Gaasedolk er skarp nok til at gjøre det! Jeg er et meget front Blod, og et eyegodt Menneske; hvilket enhver maa troe, og let kan troe, da jeg siger det selv: Man kiender den, som har lært al den franske Complaisance, Høflighed, Artighed, og bruger den i daglig Omgang, og dog tiere en tøser Gange har viist med sin Pen, at han er sammensat af lutter Godhed omkeert: Hvad vil saadan en ikke nu gjøre? Men jeg takker Friheden for noget bedre: O! hvor fylder den min lille egennyttige Siæl med Glæde! og hvilke Tankestrømme er jeg ikke ferdig at briste

13

af! Tankestrømme, der trykker hverandre for at bryde igiennem de rosenkiønne Diger til Frihedens værdige Berømmelse. O ney! I Strømme, gjør det ikke! ellers ville I trekke mig forlangt bort; og I have allerede gjort der. Thi nu sandsede jeg først, at I have alt forlænge standset mig fra mit egentlige Forset, og fra at holde den Parol, jeg gav Herr Misalazoneias. Det var godt, kiære Læsere, at jeg kom dog endelig til mig selv igjen; det var jo den roesværdige Palinodie, jeg skulde siunge. Men, førend jeg kommer saavidt, man jeg endnu erindre om een Ting. Læseren seer, at hver af mine Afhandlinger har et Modens Smykke i Panden af et poetisk Valsprog: under denne Charlateneriets Efterabelse stikker og en liden Satyre; hvilket jeg faer oplyse med en kort

14

Afhandling om Skildte.

Vino vendibili non opus est suspensa hedera

Skildte have deres store Nytte. Nogle af dem zire de Huse, de hænge udenfore, og hvert af dem fortæller Beskuerne, at der i Huuset er enten noget Slags Vahre til Kiøbs, eller Arbeide at faae gjort. Hvilken fortælning kan blive nok saa profitabel for Falbyderen som for Liebhaberen. Men disse Skildte kan og bedrage med det, at de (som begribeligt er) hænge der ikke for at sige, at Vahrene eller Arbeider er slet, og følgelig ville saa hemmelig forsikkre om det, som er tvertimod, hvilket ofte er falskt. Valsproget, Devisen, Ordsproget eller det Symbolum der staaer over denne Afhandling om Skildte, er just selv et Skildt, baade af en bogstavelig og allegorisk Mening. Den bogstavelige siger lige efter Ordene: Der behøver ei at hænge Vedbende ud for

15

en sælgelig Viin, eller for en Viin der sælger sig selv. I de ældste Tider pleiede de Syderlandske Viinhandlere at hænge grøn Vedbende uden for deres Huse, i steden for at vore her sætte Druer, een udhuggen og Resten malede. Devisen, tagen efter Bogstavene, behøver da ingen videre Forklaring; og, hvorvidt Ordene, saaledes egentlig forstaaede, ere baade sande og falske, vil Læseren, ved en liden Eftertanke og uden vidtløftig Søgning, strax finde i sin egen Fornuftkiste. Devisens allegoriske, hentydelige og forblommede Mening deler sig selv i den almindelige og særtagne. Den almindelige er, at Ordene lade sig lignelseviis hentyde paa alle gode Vahre, og siger derfor det samme, som vort gamle Ordsprog: Gode Vahre sælge sig selv: det er, man behøver ei at rose dem for at faae dem solgte. Den særtagne allegoriske Mening er atter dobbelt; thi den sigter deels til Afhandlingen,

og dels til Afhandleren

eller Forfatteren. Suspensa hedera; den (som et Skildt) ophængte Vedbende, passer sig til

16

Afhandlingen som til den, hvis Materie er just om Skildte. Ordet vendibile skulde vel ogsaa passe sig og sige, at Afhandlingen roeser sig og sælger sig selv: men hvor falskt kan ikke dette blive? Vil jeg have den roest, faaer jeg nok selv at rose den; og at den vil blive meget sælgelig eller afsettelig, er ikke mindre at tvivle om. Men fornemmelig sigte slige Deviser og Modens Skildte hver til sin Afhandler, som dermed vil erindre os om, at han er bevandret i de Gamles Skrifter, er belæest, og som belæest meget lærd: men af blot Belæsenhed slutter jeg ikke Meget; fordi grundlærde Mænd har sagt mig og beviist, at der ere flere belæeste Idioter til, end nogen skulde troe. Jeg begiver mig fra dette Slags Skildte til deres nær beslægtede, hvor iblandt, jeg regnet Titelblade. Disse fortælle Læseren, hvad Indhold Bogen er af, og ville dermed sige: Kommer og kiøber Viisdommen, skiønne Raritæter — ! men ofte, naar han har læest den, græder han for sine Penge. Endelig:

de laante Navne, Skribenter nu omstunder forstikke sig under,

17

ere af samme Caliber. Jeg selv kalder mig Philopatreias, og dermed forsikrer, at jeg er en ret Patriot, og en stor Elsker af Fæderne-Landet: de maae troe det, hvem der ville. Jeg saae gjerne, at Misalazoneias vilde troe det; men han er græsselig Vantro. Gid min følgende Poenitentse-Prædiken maatte omvende ham! Til at naae dette ønske, skal jeg af alle Kræfter gjøre mit, og vil nu begynde med hans eget Brevs Erindringer; for saa er Palinodien snart siunget.

Hr. Philopatreias!

S. T.

Alle drives ikke af een og den samme Aand til at skrive. Der er Formodning til, at De, min Herre, drives af een, som er patriotisk og ydmyg. Der første slutter man saavel af Navnet, som af Deres hellige Løfte om Vedblivelse i at elske Deres Fæderne-Land. Det andet er en rimelig Følge baade af Deres store Lyst til at unde andre Palmen, saa og af Deres

18

oprigtige Tilstaaelse, at der kan være flere fornuftige til end De, nogle, som kan eftertænke Deres Anmærkninger, ja de, som kunne have en mere udvidet Indsigt, og at fælles Kræfter kan udrette mere end enkelte. En Skribent af saadan en Aand kan man vente af, at han lar sig sige, og taaler, at den, som har ikke større Kræfter end han selv hjælper ham at trekke. Det er og ikke got for en svag Hest at drage Læs med en stærk; thi Kudsken pleyer at pidske meest paa den, som ikke hamler op med sin Stald-Broder. Men Hvad behøver jeg at tvivle? De siger jo selv, at De vover Deres Forsøg just til at anspore andre. Jeg føler allerede Sporen; hvor kan jeg da andet en løbe? Andet end springe, i sær til Dem, med følgende Erindringer?

Min Herre setter en Devise over hver af sine tre Afhandlinger: hvorfor har De ikke ligesaavel sat een over Deres Fortale? Det kunde jo have brillieret smukt, om De havde skrevet der: Tuta frequensqve via est fub

19

amici fallere nomen. Det er en tryg og færdselfuld Vey at skuffe under Navn af Ven. Thi jeg troer nok, at Fæderne-Landet ligger Dem selv meget nær om Hiertet: men det kunde ikke have skadet at erindre andre om deres Falskhed, som udbasune deres gode Villie til Fæderne-Landet, og dog, hvor de Maane befinde sig best, vilde sige med Philosophen: Patria est, ubicunqve est bene: Fæderne-Landet er, hvorsomhelst der er got at være. Paa den Grund

forlod Tityrus eller Maro sin Galatea, og drog til Amaryllis, efter min Herres egen smukke Bekiendelse i Devisen paa Titel-Bladet, (Hvor der ogsaa havde kunnet staae: Aude aliquid brevibus Gyris & carcere dignum, Si vis esse aliquid: Vil du blive til Noget, saa vov noget, som kand gjøre sin Mand til en værdig Inderste i Blaa-Taarn).

Mange søge til Kiøbenhavn, fordi de finde sig ilde holden hjemme. Naar et og andet Kunst-Greb har slaet feyl, gribe vi til er nyt: Kan det gavne os, ligger der ikke

20

Magt paa, at det skader andre. Nu leer jeg af mine sidste Ord; thi ved dem faldt mig ind, at jeg pleyer ofte at lee af dem, som ville omvende Hyklere, hvilke ere adskillige Slags: Spitzbuber, Naturalister, Frietænkere, Qvaksalvere, Projectmagere. — Slige Folk tale ofte meget om deres egen Ærlighed, Menneske-Kierlighed, Patriotisme. — Mange af dem ere livagtige Copier af Rendekierlinger, som have intet at leve af, og derfor søge at smigre sig ind saa et og saa et andetsteds; Legger sig efter at sette nogen Sminke paa deres Snak, eller at give den noget Skin af Sandhed uden at vide Grund og Rede til hvad de fortælle, hvilket ofte løber ud paa at stifte Uenighed imellem Familier og at volde stor Ulykke med deres Hyklerie og Sladder. Men de allerværste Hyklere og Ulykkens Fugle ere de Veyrhaner, som i en Hast kan dreyes til alle Sider, Povl-Vendekaaber, som passe paa Tidernes Tegn, og høre flittig efter, hvad Tone een og anden af de Høye staaer i, for at stemme deres egen Lire derefter, i Haab om enten at gjøre sig selv lyk-

21

kelige eller og tillige at styrte andre. Min Herre, jeg fik en Raptus, og glemte at tænke paa Dem.

Af Deres Fortales 3de første Linier, seer jeg, at De har udgivet Deres Anmærkninger, for at bede andre tænke dem nærmere eller Nøyerer efter. Sandelig der hører Eftertanke til, om man ret skal kunne see, hvad Meningen af denne Begiering er. Thi naar man beder andre tænke det efter, som man enten har sagt, eller vil sige, da er Begieringen undertiden det samme, som at sige: Tænk det efter, saa vil I besinde, at jeg har

Ret: men undertiden vil den kun sige, at vi have Lyst til at vide andres Tanker, for at blive visse paa, hvad der er sandt eller usandt i vore egne. Den sidste Visning er nok den, min Herres Ord skal føre med sig; hvilket jeg slutter af deres Sammenhæng med de følgende. Men da har min Philopatreas gjort meget mere, end han enten behøvede eller burde at gjøre. Til at forestille Publico det, som han, for ikke at hedde Stats-

22

Mand, vilde have andre til at dømme om, havde gandske faa Ord været nok. Dertil behøvedes kun, i Steden for tre Ark, at have skrevet tre Linier, eller fremsat disse tre Spørsmal:

1. Ved hvad Midler skal man komme til lettere Tider og en stærkere Handel?
2. Er det ikke bedre at afskaffe Advocater, end at beholde dem?
3. Mon det ikke være gavnligt for det Almindelige, at Præsterne fik en vis aarlig Løn i Steden for Offer, Tiende og andet Uvist?

Paa denne Maade havde min Herre jo, som De selv siger, gjort en Begyndelse, havde kunnet vente Svar, og faaet andres

23

Tanker at vide. Men der hedder strax efter, at De vover et Forsøg, det er, maaskee, at sige, De vilde selv besvare Spørsmalene, og saaledes agere Stats-Mand. Dette var jo at sette os i Haab og fængsel: Men fik vi ogsaa noget af det, vi haabede? Man kan saaledes gjøre Forsøg, at man staaer lidet eller meget af sit Foretagende ret gjort, om man ey saa lige kommer til Ende med det Hele. En Kunstner kan begynde paa at snitte et Billede, faae det altsammen ruhuggen, og Hovedet gandske færdigt, endskiønt en Forhindring kan nøde ham til at slippe Resten paa Halvvejen. Men i Deres Forsøg, min Herre, seer jeg hverken Hoved eller Hale færdig, og ikkun gandske lidet ruhuggen. Saa utidigt et Foster burde da ikke have kommet for Lyset: En svanger, som beherskedes alt for meget af Indbildnings-Kraften, kunde forderve sit eget Lives Frugt ved at stirre paa Deres Vanskabning. Den, som ikke baade bestemmer og beviser, hvorledes et Værk skal gribes an, kan ofte gjøre mere Skade end Gavn med sine Projecter. I den Fald var det mere

24

ærligt og klogt at holde inde med sit eget Svar, og bie efter andres i Haab, at een, som havde Vid og Forfarenhed nok til at indste og oversee en meget vidtløftig Plan, opdagede vel en fast og sikker Grund, hvorpaa der siden kunde bygges. Men her maae jeg vente mig en gammel Bebreidelse. Det er let at formode, at min Herre, naar De har læst alle mine Erindringer, vil spørge, hvor mine egne Opdagelser ere, og forekaste mig, at, om jeg selv havde vidst noget grundigt i denne Sag, havde jeg nok kommet frem dermed: men dette kan beviisligere og med bedre Føye siges til Dem. Jeg skriver kun til Dem, min Herre, og ikke for Publicum. De skriver for Publicum om det, som der er snakket om for en Snees Aar siden. De opdager da ikke noget Nyt; men fortæller kun, hvad De kan have hørt af andre, som tale lige saa ugrundigt derom, som De. Var Lysten til sligt nogensinde faldet mig ind, havde jeg kunnet gjøre det, mange Aar førend Skrive-Friheden kom. Jeg veed ikke just, hvor længe det er, siden der blev handlet om at ophæve Com-

25

pagnierne; Men jeg mindes grant, at det er over 30 Aar siden jeg læste i Manuscript, hvorledes vor store Polyhistor Gram stræbte at gjøre deres Grunde til intet, som vare af den Mening. Hvor læt havde jeg da ikke kunnet forekomme en Polypatreas med noget lige saa grundigt, som hans? Jeg kunde jo have skreget: Ophæv Compagnierne! Hvi forbyder man ikke Indførsel af Thee og Caffee? — Min Herre, De kan jo ikke være uvidende om, at der er en stor Hob (*) Mala neceffaria til, og at, om nogen efter et blot Skrig uden videre Overlæg vilde pludselig og med eet afskaffe noget af dem, gjorde han Ulykken større. Derfor bør man ikke komme frem for Publicum med ubestemte, halvkogte og drømte Raad for sligt, men nok med Spørsmal. Skribenten maae længe nok bilde sig selv, og stræbe at bilde andre ind, at saadanne Raad ere fulde af Fornuft og Indsigt, en anden, som og er fornuftig men sindig tillige, troer ham aldrig. (*) Nødvendigt Onde.

26

Det allerførste, som møder os i Deres

I. Afhandling, er den store Maskine, der bestaaer af mange Hiul. Hvorledes vil nogen finde rede i den? En Stats-Mand, Land-Oeconomus, Natur-Forsker, Anatomicus og Uhrmager have hver sin besynderlige Maskine at betragte. Uhrmageren har vel den mindste; dog, naar et Uhr ikke vil gaae, kan han ofte neppe blive klog paa, hvori Feylen stikker. I hvor længe Anatomici end har beskuet alt, baade indvendigt og udvendigt i et Menneskes Legemesaa tilstaae de dog, at der endnu ere Hemmeligheder deri, og at der ofte ere giorte falske Slutninger af det opdagede. Natur-Forskerne kunne endnu mindre finde sig i den hele Maskine eller

Klode, vi boe paa. Philosophen, om det ellers er sandt, blev saa vreed paa det smalle Hav Euripus, at han styrtede sig deri, fordi han ey med alt sit Hiernebrud, kunde faae Aar- sagen udgransket, hvorfor dets Strøm forandrer sin Kaas 14 gange i hver Døgent. Men jeg troer, at saavel en Land-Oeconomus, som en Stats-Mand maatte blive forrykt i Hovedet,

27

inden de kunde udgrunde Aarsagerne til alle Forandringer i deres Maskine Staten, og saa det saaledes maget, at intet deri skulde gaae enten for høyt eller for lavt, men alting tilpas.

Ikke desmindre vil jeg, saa lidet jeg end begriber af Stats-Sager, lade mig føre af Dem, min Herre, til Danmarks Stat. Deri har De betragtet en Feyl eller Sygdom, som er

Føde-Vahrenes umaadelige Priser,

hvilket man kalder dyr Tiid: Men om den behøvede vi ingen Kundskab; vi føle og have læn- ge nok følet den. Det var da kun Aarsagerne dertil og gode Raad derimod, vi ønskede at vide. Et Raad har De meent at vise paa den 9de Sides 1ste Linie, nemlig: frie Indførsel, og een af Aarsagerne i den 4 Linie, alt for stærk Udførsel. Det samme igientages Side 11. 13. 15. men de Ord frie og for stærk ere tvetydige, saalænge man ikke nogenledes bestemmer den frie Indførsels og den mindre Udførsels Varighed med videre, hvilket De ingensteds har gjort, ey heller saa læt kunde

28

gjøre. Der kommer da ikke megen enten Klogskab eller Nytte ud af denne Deres Angivelse; eftersom en frie Indførsel og ingen Udførsel kunde blive Landet og hver Mand nok saa skadelig som ingen Indførsel og for stærk Udførsel.

Nu skulde jeg videre følge Dem, og see de andre angivne Aarsager: Men noget blot historisk uden Beviis er man ikke tient med i denne Sag. En eneste Post af dem, De herom fortæller, kunde mange bevidne, at fremmed

Korns Indførsel har nogle gange været tilladt paa en Tid, som gjorde

den umelig: Men, hvorledes det dermed har hængt sammen, kunne maaskee enten faa eller ingen vide. Kan være, at de, som forlangede den, have ikke i rette Tide passet paa at faae Tilladelsen udvirket. Hvad De siger om Kornpugere, forstaaer jeg ikke, thi man gietter ikke læt, enten De sigter til Kiøbstæderne eller til Landet eller til begge. I Kiøbenhavn veed jeg ingen Kornpugere; thi Høkerne sælge glat væk, saasnart de have kiøbt og an-

29

dre legge ikke mere Korn op der, end de selv forbruge. Skulle de findes andensteds, ere de uden Tvivl meget rare, fordi at gjemme længe paa meget Korn er lige faa voveligt som Handelen selv, og neppe nogen drister sig dertil, førend han seer rimelige Tegn til dyr Tid, som vilde komme, enten han lagde Korn op eller ey. Men hvad er dyr Tid? Jeg mener, at det siger det samme, som at Pengene gielde ikke saa meget imod Vahrene, som før. Dette kan have en Aarsag, som ingen af os to saa lige kan giette. Jeg læser, at en Adelsmand allerede i Christiani 4ti Tid klagede derover: Men efter hvad for en Regula inversa Regningen kunde bringes til sit forrige, vidste han ikke. Min Herre, De melder om Jorde-Godsernes høye Priser, men skulde man kunde sige noget vist om deres Aarsager og Følger, maatte man have en oeconomisk Historie for 30 eller flere Aar. De har gjort ret i det, at De intet har rørt ved Capitels-Tarterne; thi

De er ingen Land-Mand, og jeg ikke heller: Vi kunne da ikke dømme derom. Mig synes,

30

at det visseste, man kan sige om Oeconomien overhoved, er, at da Bonde-Standen og Borger-Standen kunne ikke være hinanden foruden, var det got, om der kunde gøres Anstalter til, at de holdte lige Vægt med hinanden: men at vise, hvorledes dette vil lade sig gjøre, vedkommer hverken Dem eller mig.

Det, De pag. 12, ønsker, at Korn-Magaziner bleve anlagte, ønsker jeg med. Men, om det blev umueligt at sette Forslaget i Værk, vilde det ligne Recepterne, som forekomme i lystige Bøger, og hvis Composita bestaaer, af Ingredientzer, som ey ere fængelige, saasom Rec. Fittet af en Myg, 4 lod Trompeten-Skrald, en Haandfuld Soel-Straaler. — Det er ellers forstaaeligt og beviisligt, at Hoved-Fæstningen burde aarlig, om det var mueligt, først og frem for noget andet Sted, forsynes med Levnets-Midler.

Pag. 19. tales om at udvide Kiøbenhavns-Handel: Havde De tydelig viist, ved

31

hvad Middel dette kunde skee, havde De virkelig sagt os noget mere end Intet. At Kiøbenhavn skulde nogen Tid komme til at ligne Amsterdam, er kun et forfængeligt Ønske, og bliver vist nok aldrig andet. I det mindste veed hverken De eller jeg, hvorledes dette kunde skee, naar Handelsmændene selv ey kunne finde paa at udbrede deres Handel, saa vil nok ingen Clerk kunne lære dem det. Jeg tvivler ogsaa meget om, at den østerlandske Handel kan blive os og vore Naboer længe tienlig. Hvorfra, vil De maaskee spørge, have da Hollænderne fra lang Tid af samlet sin Rigdom? Fra de andre Europæers Taabelighed, som kiøbte hines østindiske Vahre. Asien (intet at tale om andet) har udsuet og forarmet Europa. Terra suis contenta bonis non indiga mercis Externae: Et Land, som er fornøyet med sine egne Produkter, trænger ikke til Udenlandske. Dog kunne vi ikke uden vor egen større Skade opgive denne Handel, førend alle europæiske Magter bleve enige om at gjøre det samme, og tillige om at gjøre alle uforholdne

32

Vahre til Contrebande, ja om at hænge alle Skippere, som, efterat Forbudet var publiceret, bragte saadan Kram til Europa. Men, at saadan et Forbud vilde komme, derom burde alle ofte advares en god Deel Aar tilforn, for ikke pludselig at ruinere Compagnierne eller nogen Handels-Mand. Tænk ikke, min Herre, at dette skrives, som en Project! At ville alvorlig bekymre sig om sligt, var at sørge for den Dag, som aldrig kommer. Thi berørte Enighed kan aldrig ventes, og derfor bliver Handelen nok ved, indtil den forbyder sig selv af Mangel paa Sølv og Guld.

De taler hist og her om Folke-Mængde, som pag. 15. 18. 32. — Dette er smukt efter Moden. Gid somme kun selv vidste, hvad de skrive! Hvor er den store Mangel paa Folk hos os? Jeg nægter ikke, at jo Folke-Mængden er mindre nu end tilforn; men jeg vilde, at De klarlig havde beviist, baade at den er mindre, og at den efter det Heles nærværende Forfatning nu burde være større. Her er jo fuldt over alt af fattige Mestere, som ey kunne give

33

Svenne-Arbeyde, og af Daglønnene, som oftest have kun lidet eller intet at fortjene; her i Staden voxer ogsaa aarlig Fri-Mesteres og Fri-Handleres Tal, hvilke berige kun dem, som uden Grændser udstæde Friheds-Breve, men over deres alt for store Mængde ødelegge ey allene sig selv indbyrdes, men og de gamle Formuende, og derved hindre de Giftermaale Staten var tient med. Fik man nu af slige Stympere dobbelt saa mange til, blev det ti gange galnere; Det er jo Urimeligt sagt, eller tænkt, at de kunde faae mere at fortjene, allene fordi de vare blevne flere. Mængden kunde ikke gjøre det ringeste til mere Fortieneste, men nødvendig udvirke det Modsatte, hvis der ikke først komme andre Aarsager til. Tænk! hvor latterligt det var, om jeg sagde: I Aar fik Bonden kun lidet Korn i sin Lade, fordi Tallet af dem, han lod høste for sig, var kun lidet; havde han taget dobbelt saa mange Høst-Folk an, havde han og de faaet dobbelt saa Meget; Det var jo Bonden til Skade, om han skulde føde og lønne flere end han behøvede. Videre: En fattig

34

Skoemager, som har intet at fortjene, kan ikke lade sig noget gjøre hos en Snedker; en fattig Snedker, som har intet at fortjene, kan og ikke kiøbe sig et par nye Sko. — Et Tillæg af slige Folk over den sædvanlige Mængde vilde altsaa ikke nytte, men skade; med mindre det kunde bruges enten til at gjøre et stykke Land frugtbart, som laae øde, eller til at virke et og andet, som en Handels-Mand turde kiøbe og gjøre til Exporter. Hvis saadan Brug har endnu ingen Sted hos os, hvorfor taler man da om Folke-Mængden, ligesom den var for liden? Og, hvad om nogen tog sig alvorlig for at bevise, at den efter Omstændighederne er for stor? Jeg har vel ofte hørt Klagen, at Bønder tit maae savne Folk til deres Arbeyde: men derimod har jeg ogsaa hørt, at for nogle og 60 Aar siden havde Rytter-Districterne i Jylland altid Folk nok, deels fordi Rytter-Bonden levede bedre end Træl-Bonden, deels og, fordi Rytteren, som den Tid kostede Regieringen lidet eller intet, hialp og tiente Bonden. Nu have fattige Borgere i nogle og 50 Aar maat

35

betale Indquarterings-Penge for Ryttere, som ofte bestiele dem, forvolde dyrere Tid, gjøre forresten ikke noget synderligt, og koste Regieringen meget. Dersom der vare et par hundrede færre Brændeviismænd i Kiøbenhavn, fik 200 Karle og 200 Piger at drage hjem igien; og, naar der da gik Ry af, at det var nu ikke saa læt at faae Tieneste i Kiøbenhavn, som før, vilde Lysten forgaae mange af de Unge at søge sin Lykke der. Men hvem kan opregne alt det, som maae være Aarsag til, at der undertiden sattes nogle faa paa et Sted, som ere til Overflod paa et andet? Der kommer en temmelig Hob Tydske herind; deraf slutte nogle, at vi have Mangel paa egne Folk: Men om Tydskland forsyner os med nogle, saa er det jo bevidst, at vi forsyne de Tydske med andre, der sette sig need hos dem. Det er desforuden bevidst, at en Deel af vort unge Mand-Kiøn snige sig bort til Holland og andre Steder, hvor de vente bedre Employ end her; og det vil de herefter mere gjøre, jo stærkere man trykker de gamle: de finde sagte Huller at smutte igien,

36

nem. Lad da endelig være, at her paa somme Steder findes ikke den Mængde, som man vilde have; saa paa

den anden Side nægter vel ingen, at jo et Land ogsaa kan blive for rigt paa Folk. I gamle Dage maatte disse Lande tage Exempel af Bierne, som jage deres Unger ud at sværme. Nu er der vel ingen Fare for, at Danmark skulde nogen Tid blive nød til at skille sig af med saadan en Mængde, som da: Dog er det nok mueligt, at en nærsom Stad, og et lidet stykke fedt Land, kan blive alt for folkerigt, eftersom mangfoldige helst søge derhen. I hvor rigt paa Levnets Middeler Engelland er, og hvor omhyggelig de Fattiges Væsen end der besørges, skal dog mange, og det næsten aarlig, crepere af Hunger i London. Det har sig med en alt for stor Mængde Folk paa et lidet stykke Land, som med alt for meget Qvæg paa en god Fælled; den føder det for en kort Tiid, og siden lar den saavel det fede, som magre Qvæg svinde hen af Sult. Om Kiøbenhavn var 3 gange saa folkerig, som den er, mon Sielland da kunde føde den en heel Vinter igiennem, som

37

afskiar den al Tilførsel over Søen? Der hører stor Betænksomhed til at befordre Folke-Mængde. Derfor, om vi end havde bedre Tider, end de nærværende ere, vilde jeg endda holde det for Synd, at lokke mange Tieneste-Folk, Handverks- og Arbeyds-Karle til at gifte sig. Dette kunde vel hielpe noget til Folke-Mængde; men staaer derfor alle Retterne, den skal leve af, tillavede og færdige for den, ligesom for Adam i Paradis? Ved dens Tiltagelse kunde vi saaledes fylde alle Hospitaler og Opfostrings-Huse med Fattige, at de Borgere, som nyde noget, kunde samtlige blive forarmede ved at underholde dem. Til at have nogen Vished i denne Sag, vilde det komme an paa et nogenledes rigtigt Overslag for enhver Provins. For Exempel: der maatte vides, hvor mange Folk Hoved-Staden og hele Sielland omtrent har at føde, hvormeget af Føde-Vahre der behøvedes til samtliges Underholdning aarlig, hvormeget Landet selv aarlig (dog hverken i de beste, ey heller i de sletteste Aaringer) kunde deraf forskaffe, og ved hvad Nærings-Brug enhver kun-

38

de fortiene nok til at faae sin nødvendige Deel deraf: saa fik man omtrent at vide, hvormeget der skiød over enten til Udførsel, eller til en større Mængde at underholde. Fordi ingen har viist dette, finder jeg ey heller, at nogen af dem, som hidtil have gjort Vind med at snakke om Mangel paa Folk, har tilstrekkelig beviist, at hans Raad ere værd at følge. Der er Tid til alting: Altsaa kan der og være Tid, ey allene til at lade Folke-Mængden voxte, men og til at lade den tage af. Ingen kan dømme ret om et Factum, førend han veed alle Omstændighederne: Hvad nytter da, at snakke om Folke-Mængdens Formerelse, saalænge man ey endnu har overveyet, om alle de Omstændigheder ere til eller kunne ventes, som behøves til at gjøre den baade muelig og tienlig? Lands-Byerne ere egentligst de Steder, der skulde give os Folke-Mængden, naar Bonden ret var fat i Stand til at drive sin Avling. Og endda, hvis et naadigt Forsyn ey vilde give Lykke, kunde alle Anstalter blive forgieves; hvilket Qvæg-Sygen, Misvext, og andet ofte er et Beviis paa. Naar Herren ikke bygger Huset, ar-

39

beyde de forgieves, som bygge derpaa. Men dette gjør en Naturalist sig ingen Betænkning om, og endeel andre kunne være ligesaa ubetænksomme og forvovne i at give Raad, som han. Somme vide kun at beraabe sig paa, hvad der baade raades og settes i Værk hos andre Nationer: Men, naar to gjøre eet, pleyer man at sige, er det endda ikke eet; thi Forskiellen maae søges i Omstændighederne. Det har bekommet mangan en Abe ilde, at den har efterlignet menneskelige Gierninger. Om en Grønlænder havde beseet disse Lande, og, naar han kom hjem igien, hvor der findes næsten intet andet end Iis og Sne i Steden for Agerland, vilde af en blind Patriotisme gjøre sine Landsmænd Foreslag om at pløye og saae, var dette jo et latterligt Foreslag. Der siges, at næsten alle Bønder i Engelland gaae i fiint Klæde, burde man da ikke, for at befordre Fabrikkerne, raade vore Bønder til samme Statselighed? Jeg frygter for, at flere og flere af mine Landsmænd ville med første ikke blive andet end Aber, saavel i at handle, som i at snakke.

40

I Deres første Afhandling, min Herre, burde have været erindret, at alt for stor Forandring paa eengang er farlig; men at forsøge lit efter lit, er en priisværdig Forsigtighed.

Hvad Deres anden og tredie Afhandling angaaer, da røre de saadanne Mænd, som have Evne og Færdighed nok til at forsvare sig selv. Jeg vil da hverken for Alvor tage deres Partie, ey heller være nogen af dem imod; men, for at stille min egen Nysgierrighed tilfreds, saae jeg gierne, at De, min Herre, opløste mig nogle Spørsmaal, som jeg i Anledning af bemeldte sidste Afhandlinger har sat mig for at gjøre Dem. De vil have alle Unrerrets-Procuratorer afskaffede, og, om dette skede, skulde de beste af dem oprette deres Tab ved at agere Consulenter: Jeg spørger da, om en enhver Consulent kunde hindre Retten ved lige saa mange Intrigver, som nogen Lomme-Procurator. At dette skeer af de Engelske Consulenter, har jeg hørt adskillige Exempler paa: Jeg vil kun fortælle eet, som ey er af det værste

41

Slags, dog noget løyerligt. En rig Consulents-Datter forlovede sig med et vakkert ungt Menneske, og forud betingede sig, at de taalmodigen skulde vente efter beste Leylighed, og Sagen holdes hemmelig for hendes

Fader, fordi hun var forsikkert om, at deres Anslag vilde blive omstedt, saasnart han fik det at vide. Ikke desmindre gaaer Beyleren til hendes Fader, og fortæller, at et par unge Forliebte vilde gjerne, jo før jo hellere, træde i Ægteskab sammen, dog saa hemmelig: De ønskede derfor at vide, hvorledes de skulde bære sig ad, at de kunde blive copulerede paa et fremmed Sted, og Beyleren dog ikke staae nogen Fare for at blive hængt efter den Engelske Rets Strengthed. Consulenten svarede strax: Beyleren skal sette sig i Vognen, og lade hende være Kudsk; for saa fører hun ham bort, og han ikke hende. Som sagt, saa skede det. Hvorpaa Beyleren gik til Consulenten igien, takkede ham for hans sit gode Raad, og lod ham vide, at hans Datter var Bruden, og han Brudgommen. Consulenten svarte med høy Latter: Min kiære Søn,

42

har I havt Forstand til at narre mig, har I vel og Forstand til noget mere: Lev vel med min Datter!

For en 50 til 60 Aar siden, da Tiderne vare dobbelt bedre, end de nu ere, blev der raadslaaet om at give Præsterne en vis Løn, og Ordet gik, at de paa Landet skulde have, foruden nogle Creature paa Græsning, 300 Rdlr. aarlig: men Forslaget befandtes at være ilde grundet, og derfor gik det strax ind igien. Nu, ripper min Herre det samme op paa nye, dog med Tilstaaelse, at de burde nyde det, som de anstændigen kunde leve af: Jeg spørger da: Hvor stor er den Løn, som De vil unde dem? og har De gjort Overslag paa, hvor mange Tønder Guld den for Danmark allene aarlig vilde beløbe sig til? Hvor mange Præster har De vel nogen Tid kiendt, som vare rige af deres Kalds Indkomster? Have de været Mange flere end een iblant 100? Jo, bør de svare, med mindre De vil tilstaae, at De siger en stor Usandhed, naar De skriver, at den geistlige

43

Stands Indkomster ere i Almindelighed for store; thi dette saa kaldte i Almindelighed kan ikke være sandt, hvis vi ikke have langt flere rige end fattige Præster. Af dette falske Foregivende lar sig slutte, at min Herre har maaskee aldrig besøgt Enker og Faderløse i deres Nød, allerminst geistlige, hvoraf de fleste leve i Kummer og Armod efter Præsternes Død, naar de ingen Venner have, som ville tage sig dem an. Thi den 1/8 af Kaldet rekker hverken for eller bag paa de fleste Steder. Hvor stor mener De vel, at en Præstes faststaaende Løn da burde være, naar en ottende Deel deraf skulde blive nok til anstændig Underholdning for hans Enke, særdeles i disse besværlige Tider, da et heelt 100 Rdlr. gielder neppe mere end 50 tilforn? At der ere fattige Præster til, kan man og see paa deres omspredde Børn. Thi man finder jo mange fattige Præste-Sønner iblant Studenterne, og mangen en Præste-Datter maae tiene her og andensteds med lige Vilkaar, som en fattig Bonde-Pige. Maae da en Præst ikke ligesaavel, som hver anden

44

samle noget, om han kan, til Kone paa hvad ærlig Maade der og kan skee? Lærde Præster vide bedre end en læg Mand, hvorledes Børn, som holdes til Bogen, skal oplæres; man skulde derfor vente de beste Studentere fra dem: Men, naar de selv bleve mere fattige end tilforn, hvad skulde da bevæge dem til at lade nogen af deres Sønner blive Student? Jeg er ingen Præst; dog, fordi jeg selv nogenledes kiender de boglige Kunsters Værd, lar jeg mine 4 Sønner studere, og tænker, at ville med Tiden sende to af dem til Academiet; men jeg vilde ikke sende een, naar jeg vidste, at det skulde gaae efter min Herres Forslag; jeg lod dem heller alle 4 blive Koksmater eller Skibs-Drenge. Dog, naar det gik i Knibe, har jeg Bekientere i London, som gjerne tog imod dem, og jeg kunde tillige recommendere nogle af mine Medborgeres. Jeg holder med dem, som paastaae, at ingen uden Formuende Folkes Børn burde studere, allerminst for at blive Høylærde; men hvad for en Velhavende Mand vilde betroe de 9 Gudinder

45

sit Barns hele Velfærd, naar det ey kunde love det andet end Foragt og Fattigdom? Thi her i Danmark kan de ikke love Studentere synderligt andet end Præste-Kalde, hvilke min Herre vil have gjort slettere, endskiønt de fleste forud ere slette nok. Jeg vil nu ikke tale om, at De, baade paa Hykleres og Frietænkeres Maade, har fordreyet de Sprog af den Hellige Skrift, som De har anført for at smigre een og anden af dem, De vilde insinuere sig hos: men det merkes let, at De har været forlegen for noget at fylde Deres Blade med, naar De giver at forstaae, at Præsterne, burde (i Steden for at blande sig i verdslige Sysler) stræbe at udbrede, deels de theologiske, deels andre Videnskabers Lys. Min Herre, De skal ey med al Deres Kunst og Vittighed kunne gjøre det rimeligt, at De selv troer noget af denne Snak: dog har man ikke ont ved at slutte, hvad Tanker den stammer need fra, da een Tanke pleyer at føde andre af sig. De havde faaet et Indfald om at ville indlegge Dem nogen Gunst, som De Høylig trænger til: For at lange til dette Maal,

46

var noget Skriverie det eneste Middel, De vidste. Tiderne ere vanskelige, og Pengene allevegne saa: De holdte da for, at det vilde blive Høye Læsere behageligt at see Projecter om Midler til Forbedring. For at blive des snarere troet, har De rettet Dem efter Øyesnak og andres Fordomme. Deriblant er den falske Gisning, at alle Præster ere rige, fordi een er rig; og Slutningen, som deraf i Fremfusenhed skulde gøres, var, at de samtlige burde klippes. Men, som Rigdom i og for sig selv er ingen Last og hverken Synd eller Skam, saa

skulde de beskyldes for, at de, imens de samlede Penge; forsømte noget, som var dem mere anstændigt. Ergo (en artig Slutning!) var Fattigdom det eneste, der kunde gjøre dem flittige til at studere og skrive. Paa samme Grund, fordi der i alle Stænder findes nogle, som baade ere formuende, og tillige føre sig anderledes op end gode Borgere, kunde man og sige, at hver Mand i alle Stænder burde gøres fattig, at de samtlige kunde nødes til at blive flittige: men siig os, hvori, naar de havde intet at

47

gjøre med? At tage Pengene saaledes fra Folk, at de beholde intet andet end Fattigdom, er det samme, som at hugge Hænderne af dem. Min Herre holder det for uanstændigt, at en Præst har Actier: Men gier ikke hans Penge den samme Nytte, som hver anden Interessents? Hvad dømmes De om en stor Handels-Mands Penge, som gaar ud for at tilbringe os en Mængde af et og andet unødvendigt Tøj? Mon ikke en eneste saadan Mands Penge kunne skade Landet mere, end hele 2000 Præsters? Der ere de, som høyligen undres over, at der endnu ere Penge at see i disse Lande: men, om alle fra de Høyeste til de Laveste havde bestandig været saa gode Huusholdere, som de fleste Præster, mon ikke Danmark da var meget rigere, end det er? Bør Præsterne vel straffes, fordi de have holdt bedre Huus, end mange andre? Skal Penge agtes, som en Forbrydelse; hvem vil da, af hvad Stand han ogsaa er, tænke paa nogen Stræbsomhed her efterdags? Mon han ikke snarere vil sige med en vis Mand, som jeg har kiendt: Ich Hab' meine

48

Sache auf nichts gestellt, Das kan mir auch nicht fehlen. Ich geb' dem Krüger all mein Gelt, So kan mir niemand stehlen. Kræver

vor Herre mere af en Præst end at iagttage en god Præstes og Huus-Faders Pligter? Dette kan vel ikke lade sig gjøre uden Studeringer: Men kan det ikke nok skee uden at skrive Bøger? Naar en Præst paa Landet har nogen Tid til overs fra disse Pligter, maae han da ikke frit bekymre sig om Heste, Stude og Jordbrugen, siden han derved skaffer Penge ind i Landet, og kan aldrig gjøre det samme ved at skrive Bøger, om han skrev nok saa Mange? Og mon han ikke ved at skrive snarest kan forsømme sine Hoved-Pligter, da intet Arbeyde distraherer mere end dette, om et Skrift ellers skal due noget? Dog, er der endnu Tid til overs fra Hoved-Pligterne, og fra det, som indrenter noget; saa lad ham skrive! dog noget, som man ikke vidste tilforn? Men à propos, om han skrev en anseelig stor Bog, vilde min Herre

da være hans Forlegger? Thi, naar han var fattig, kunde han ikke selv bekoste Trykken, og

49

Forleggere ere ikke her at faae uden til nogle, i en Hast forfløyene Blade, som Deres og mine. Overallt, hvorfor raader man Præsterne til at skrive, førend man siger dem, hvad Materie der behøves at skrive om. Kan min Herre fortælle os, hvad det er for Bøger, som os mangle til nødvendig Oplysning? Fattes der ingen, er det da klogt at raade nogen til unødvendigt Arbeyde? Fattes der, hvad er det da for nogle? Er det moralske? Hvor mange ere der ikke, som ønskede, at dette Lys var aldrig til? Thi, førend der bliver bælmørkt i Siælen, kan Samvittigheden ikke magelig komme i Søvn. Veed min Herre ikke af sig selv, at ingen burde være en Hoff-Smigrer eller adulator aulicus, og ingen være af det Slags Folk, der pleye at legge andre de Byrder paa, som de ikke selv ville røre med en Finger? Næsten alle vide sine Pligter, men ikkun faa have Lyst til at sette dem i Værk og Gierning: hvad nytter da at skrive om Pligterne, som der er skrevet nok om tilforn? Skal der maaskee handles om Land-Oeconomien, som er fornem-

50

melig det, man nu omstunder spørger om? Dette er jo noget, som Præsterne efter min Herres eget Forslag ey maae befatte sig med. Hvad Videnskaber ere der da tilbage, hvis Lys jo andre lærde langt snarere end Præsterne burde udbrede? Endelig, hvad for en vis Løn vilde min Herre være fornøyet med, om De selv var Præst, og hvor stor en overordentlig Flid vilde Fattigdom drive Dem til? Jeg veed gandske vel, at Fattigdommen forskyldte nok saa stor en Berømmelse, som Feberen, Daarligheden og flere Uting have faaet. Man veed jo, hvor høbydende Frue Armod er, og at, hun bruger en kraftigere Læremaade end Minerva selv og alle 9 Gudinder. Dette er man overbeviist om af Ordsprogene: Nød kommer nogen Kone til at spinde: Græculus esuriens omnia novit: Tydsken gjør alting for Penge indtil brogede Heste-Følle fra Nyrnberg. Endmere: Fattigdom gjorde Homer og Virgil til Poeter; ja hun er Moder til de største Charlataner og Projectmagere, til Spaamænd og Spaaqvinder, til Sigeunter, Tyve, Straten-Røvere, Taskenspillere, og hvad no-

51

gen mere vil kalde slige herlige Genier. Uden hendes Hielp havde man ey engang vidst af nogen Æsopus at sige. Skam faae de delphiske Hyklere, som af Gierrighed flengte Staklen need af Klippen paa hans vittige Hoved! En nyere Æsopus fortjente maaskee at have styrtet Kaalbøtter i hans Sted. Dog, at Fattigdommens Berømmelse uagtet, troer jeg helst, at De min Herre, naar De var fattig Præst, lod Pokker studere: og hvem

veed, om De ey, som nogle Islandske, tog Flasken med sig, og havde den baade ved Alteret og paa Prædike-Stoelen for at slukke Sorgen need? Dette vilde da blive er nyt Beviis paa, hvor formaaende, og hvilken en stærk Driver Fattigdom er til Flittighed, og til at jage Vankundighed & c. ud af den geistlige Stand. Jeg troer ellers gjerne, at det havde ikke blevet Deres Agt, kiære, at declamere saa stærkt imod denne Stand, hvis de ikke af en smule Partiskhed, havde først sat sig det i Hovedet, at faae noget indsmurt om den militaire. Det hedder Side 35. De

geistliges Antal er alt for stort, og

52

Side 36. Den militaire er allene den, hvor ey Tallet lettelig kan blive for stort:

Dette er, som man vilde sige: Af Storke, en Fugle-Art, der stræber at udrydde nogle af de forgiftige Dyr, er Antallet alt for stort; Men af alle flyvende Arter, ere Græshopperne allene de, som vi ikke lettelig kunde have for mange af. Vor Herre kunde bruge Græshopper, som en Krigshær til at forsvare sit Folk: Men de ere en stor Lande-Plage, hvor de falde paa i Mængde. Betænk, min Herre, at Krig er kun et Malum necessarium, et i dette Liv nødvendigt Onde; endskiønt de af Krigs-Standen bor agtes al Ære og Belønning værd, saavidt de have Byrde af det nødvendige, baade i Fred og i Feyde. Jeg vil nu ikke tale hverken om den udvortes Værd, som de laane enten af Regenten eller af Standen, ey heller om den indvortes, som Krigs-Dyder maae give dem; Men spørger allene; hvormeget have de at gjøre Fodring paa for deres Bedrifter i Freds-Tider? Vist nok, naar man vilde forestille det i en Lignelse, burde man søge Billeder i noget prægti-

53

gere end i en god Kat, som, endogsaa naar hun ingen Muus eller Rotte bider, dog kyser dem, og holder dem borte; Men imidlertid stiel og fortærer mere i Huset, end hele Snese af dem vilde, naar hun ikke var der. I Krigs-Tider er Forskiellen imellem Soldater og Borgere meest denne, at de første maae tiere gaae Faren i Møde end de sidste; Men disse maae dog ey allene med deres Flid og Sved contribuere til hines Sold, men ogsaa ofte gjøre Krigs-Tieneste lige saavel, som de. Det var Borgere og Matroser, og i sær Studentere, som forsvarede Hoved-Staden i den farligste Beleyring. Denne de unge geistliges Merite tænker Philopatreas intet paa, men synes at ville have den begravet i en ævig Forglemmelse. Nu til de Militaire igjen! Efterat Søvlfloderne fra America havde sat Spanien i Stand til at holde en staaende Armee i Freds-Tider, maatte andre Magter belave sig paa det samme; og siden den Tid har Krigs-Standen været de andre Stænder langt mere til Besvær end i gamle Dage: Derimod besværer den geistlige dem ikke

54

den 100 Deel saa meget, som Munkerne fordem gjorde. Hvad Kiøbenhavn angaaer, da veed man jo, at Geistligheden ved de 4 Hoved-Kirker lever uden Tiggerie af Almisse, det er, af lutter frivillige Gaver; hvilket aldrig kan besvære, langt mindre ruinere nogen anden Stand; thi enhver giver, som han har Villie og Evne til, og maaskee hele 1000 i et Sogn give deres Præster aldrig saa meget, som en Hvid er værd.

Min Herre, nu skjøtter De vel ikke om flere Spørsmaal, og jeg skjøtter ey heller om at holde mig længere op over Deres Snak. Vil De, som jeg, saa revoceer Deres mislige Afhandlinger, og tilstaae, at De paa hver Side har feylet, ja særdeles feylet grovelig i at give saadanne Raad, som ingen sand og fornuftig Patriot vilde give; Thi det er imod al Fornuft og Menneske-Kierlighed, at ville bygge enten sin egen eller sit Parties Lykke paa de uskyldiges Ruin. Har de Lyst til at skrive, vil jeg give Dem Materie til en bedre Afhandling.

55

Jeg vil endog, naar jeg leverer Dem dette, give Dem noget at leve af, imens Arbeydet varer, selv bekoste Trykken, og skienke Dem Oplaget. Mere kan De vel ikke forlange af en ubekjendt

Misalazoneias.

Vel har Misalazoneias gaaet mig lit for nær paa Klingen; dog holder jeg for raadeligst, at tage imod Tilbud; og, naar jeg herved offentlig tilstaaer, at han har Ret i alt, er Palinodien reent til Ende.

Jeg havde vel havt Lyst til at gjøre den en Smule længere, fordi jeg smukt kan siunge: men jeg længes efter flere Ducater, og min Næse kløer saa stærk efter dem, at jeg har ingen Roe paa mig for at haste til Pressen, og nu løber jeg. Dog hold! Her kommer Adresse-Contoires No. 190, som jeg først maae læse. — Nu! her finder jeg en Satanas, han slaaer til med knytte Næver, og skal hedde A. Maaskee han tager 7 andre Aander til sig; ja vist

56

nok; Rygtet er mig en slem Spaamand. Jeg maae da bie, for maaskee at kunne slaae Fluere, ja tre eller flere,

med et Smæk. — Nu har jeg ventet alt for længe, og jo længere jeg bier, jo mandstærkere blive de. Paa en eneste Uges Tid, har jeg allerede bekommet flere, end jeg ene vel kan trekkes med, Philodanus, Antiphilopatreias, med Resten, som jeg ey gider nævnet. Antiphilopatreias skiøtter jeg ikke om at pirre ved; jeg læser ham løbe for Luud og koldt Vand; han kunde ellers føre mig alle Dievle, alle Procuratorer paa Halsen, endskiønt han er mig nærmest beslægtet. Philodan er min Overmand; ham tør jeg ikke bides med, og vil kun raade enhver at tage sig vel i Agt for ham. For mig har man ingen Fare; enhver, som af Forfarenhed er bleven klog, og gjer sig god Tid til at overveye, mærker nok, at jeg har kun sluddret noget kun saa hen i Veyret, enten for Tidsfordriv eller til at føle mig for. Philodan skriver sindigt og grundigt, dog havde jeg gierne seet, at han havde lit omstændeligere for-

57

klaret sin Mening om Banco-Sedlerne, og beviist at de skade noget i den indenlandske Handel. Jeg veed ikke, at de Papiirs-Penge, Kong Frid. 4. høylovlig i Hukommelse lod omløbe i den sidste lange Krig med Sverrig, havde onde Følger. Meget mere, jeg kiender en ældgammel Mand paa 80 Aar, som forsikrer, at de aldrig forvoldte dyr Tid, eller kom Vahrenene til at stige i deres Priser; men at fattige Folk allene, som vilde kiøbe noget for en heel eller halv Skilling, vare undertiden forlegne med en Marks-Seddel, naar de maatte gaae fra Huus til Huus for at faae den byttet, hvilken Vanskelighed ikke lettelig treffer ind med en Rdlr. Banco-Seddel. Jeg troer nok, at Philodan maae have Grund for sig, naar han siger os, at hele Staten vansmægter under Byrden af den indbildte Mynt; Men jeg tænker alligevel, at, om man endogsaa ikke havde andet end lutter Sølv- og Guld-Mynter, kunde man endda bilde sig rigere ind, end man var; thi man kunde ved Reducering eller paa anden Maade tabe af deres Gyldighed, endskiønt

58

man beholdte Qvantiteten; hvilket er klart nok af det, at et lod Sølv for nogle 100 Aar siden gioldte vel 10 til 20 gange mere, end i vore Dage. Oplysning om flere Poster, forlanger jeg ikke denne gang af den gode Philodanus. De andre mine Satanasser gaaer jeg qvar forbi med denne Trøste-Tanke: Har jeg nogle Fiender, saa har jeg og nogle Venner. Man finder, at to af dem, B og Ph. har imod Adresse-Contoires No. 190 taget mit Partie i No. 193 og 195; men Skam faae de, saa falske de ere! Den sidste er saa uforskammet, at han end og kalder sig Philopatreias, for at bilde Folk ind, at jeg selv har sammensmidet hans daarlige og falske Tøy. O! hvor gierne vilde jeg have Fingre paa dem begge! Men for denne Gang maae jeg nøyses med at vise nogle faa Prøver af deres Lurendreierie. A havde skrevert, at "I dette Aarhundrede har de sande (Patrioter) maatter skiule sig, for at overlade Skuepladsen til andre". — Derpaa svarer B; Hvi have nu sande Patrioter nødig at overlade Skuepladsen til de

59

falske, da en almindelig anstændig Skrive-Frihed allernaadigst er forundet? Denne vor gode Mand burde have giort Underskeed imellem nu og da, og imellem Skueplads og Skueplads. Hvor A taler om Skuepladsen, har han jo ikke begyndt at melde om hvad der skeer nu, men om hvad han mener at være skeet tilforn. Rollen kan vel ogsaa spilles mere eftertrykkelig andensteds, end i en Afhandling eller Adresse-Avis; og paa den sidste Maade betiener jo A sig af Friheden, og møder selv paa Skuepladsen lige saa aabenbar og nok saa anstændig, som jeg. A skriver: "Vi kiende Folk, som angribe Geistligheden, allene fordi" — men B: De — tager Geistligheden Partie imod en Mand, som just ønsker at see samme sat i de ønskeligste og tjenligste Omstændigheder.

ha! ha! ha! Hvor har jeg givet mindste Tegn til, at dette var mit alvorlige Ønske? Spørg Misalazoneias, og læs nok engang, hvad han og en anden har skrevet! A farer fort: — "Allene fordi disse (Geistlighe-

60

den) have søgt at faae dem afstraffede for Guds Bespottelse". Hvad svarer nu B?

Overlad De, min Herre! Til den viseste Regiering at straffe Guds Bespottelse, det bliver i mine Tanker en Sag, som er Geistligheden uvedkommende. Et meget artigt Svar! A har jo ikke sagt, at Geistligheden vilde selv straffe den, men at de have søgt at faae den afstraffet; og denne Søgen er, efter Guds og Kongens Lov, enhver vedkommende, som kan aabenbare slig Ugudelighed, og skaffe Vidner derpaa, hvilket jo ogsaa er nødvendigt, førend den viseste Regiering kan tænke paa, at beordre nogen Straf. Men enten Sagen vedkom Geistligheden eller ey, kunde det nok alligevel staae fast, hvad A vilde sige, at de vare faldne i en Gudsbespotteres Unaade, og at hans imod dem oplagte Raad kom da ikke af nogen sand Patriotisme, men af en blot egennyttig Hevngierrighed. Hensigten med den hele Discours fra A er kun en Advarsel at tage sig i Agt for de falske Patrioter, hvis Bedragerie

61

tæt kan sluttes af deres forud bekiendte Opførsel. Nu Ph! kom og lad os ogsaa høre noget af Deres Viisdom! A siger om den ildetænkende og ufornuftige Raadgiver, at "Een Stands Undertrykkelse maae hielp ham til

at kunne ophøye den anden, og den Stand, han forunder sin Beskiermelse, bliver da vist nok den, som synes at have den største Indflydelse i Regieringen". Ph kalder disse Udtryk formastelige, bruger en Lurendreier-Finte at faae det, som er alleneste sagt om Raadgiveren, ved Haar og Hals trækket hen til Regieringen, og endelig slutter saaledes: Hvad om Regieringen

fordrede Regnskab for disse Talemaader, og gjorde dem mærkværdige med en fortjent Belønning? Men

jeg, som Ph har taget sig an at forsvare, taler jo selv i lige saa formastelig en Tone, naar jeg, Side 9de, udtrykker mig saaledes: Men den Vigtigste Aarsag (nemlig til de dyre Tider eller Føde-Vahrenes umaadelige Priser) er

denne, at de, som eye de største Godser, har en Tid lang havt for megen

62

Indflydelse i Landets Regiering. Kunde jeg ikke selv med dette Udtryk, ligesaavel som A med sit, for en Ph synes at beskyldte ey allene Ministrene, men end og Regieringen, og at gjøre det samme paa den hele 10de Side og flere Steder? Saa klogt har B og Ph forsvaret mig, og af samme Suurdey ere alle deres øvrige Svar. Men jeg kan have dem, og fornemmelig alle mine Vederparter undskyldte, som dem, der have været alt for eenfoldige til at forstaae min Satyre. Nok sagt. Dermed gaaer jeg hurtig og glad hen til Trykken. som den Guldhaabende og sande Philopatreias.